

Qui té por dels processos col·lectius?

Apunts crítics sobre la gestió de la violència de gènere en els moviments socials

El discurs contra la violència envers les dones forma part implícita i també explícita del discurs polític general. La violència masclista és rebutjada pel conjunt de la societat i tothom sembla reconèixer que és un problema polític de primer ordre. Per suposat, també els moviments socials recullen aquests plantejaments i mostren obertament el seu propi discurs antisexista. Fins aquí perfecte.

Us preguntareu perquè estem escrivint aquest text... Nosaltres ens preguntem perquè hi ha tantes agressions dins els moviments socials i per què tanta incapacitat per a gestionar-les col·lectivament. Ens preocupa el nivell de tolerància que hi ha en els espais polítics enfront a les agressions i la naturalització/normalització de certes formes de violència. Ens inquieta l'incongruència entre discurs i pràctica i la manca absoluta de sensibilitat al respecte; cosa que demostra que és un tema de quarta, si és que s'arriba a considerar com a tema. Ens enfurisma que dins els moviments socials actuem com si no haguèssim cregut allò de que les qüestions que planteja el feminisme ja van ser assumides per tothom i per tant, ja estàn superades i són repetitives i innecessàries. I això malgrat que reivindicacions bàsiques de fa més d'un quart de segle segueixen encara en el tinter, i quan les dones d'arreu del món seguim sofrint discriminació, abusos i control de diferent tipus que coarten la llibertat d'expressió, de pensament, llibertat sexual i de moviment. No solament això, en el context de Barcelona hi ha un retrocés en les pràctiques col·lectives i en el discurs respecte a un passat no tan llunyà, fet sintomàtic de que tot just queden grups feministes, el que demostra que, un cop més, eren només les dones les que s'ocupaven de la violència. Aquest retrocés en les pràctiques col·lectives no és un problema dels quatre babosos de torn, parlem d'un problema estructural i d'una qüestió de responsabilitat col·lectiva.

Malgrat tot, existeix una gran resistència a identificar l'obvi, a qualificar com a tal les múltiples cares de la violència contra les dones, així com per detectar els casos que poden ser inclosos sota aquest nom; aquest és un magnífic

mecanisme per nedar i guardar la roba, del tipus “la violència està molt malament, però justament això no és violència”.

La violència estructural contra les dones no és un concepte abstracte propi dels llibres, ni una cosa de la vida dels altres, aliè al nostre micromón en els moviments socials. La violència estructural no són els quatre abusos concrets en boca de tothom, ni la suma infinita d'agressions que cadascuna pot constatar haver sofert. Tampoc són aquelles accions perpetrades per monstres que vexen i apunyalen. L'iceberg no és només la punta.

Estem parlant de pautes generalitzades de dominació que travessen l'experiència de ser dona i les esferes de la quotidianitat: les relacions personals, la percepció i l'ús de l'espai públic, el treball, l'autoritat reconeguda, la percepció dels propis drets o l'absència d'aquests, la relació amb el propi cos i la sexualitat, i així un llarg etcètera.

La violència estructural és un mecanisme de control sobre les dones, però no solament com a forma extrema, amenaça de càstig omnipresent que necessita ser provocada o desencadenada, sinó que és una forma de relació normalitzada i naturalitzada que pertant pot ser exercida sense necessitat de justificació.

Però no estem fent una dissertació teòrica, parlem de casos concrets. En l'últim any hi ha hagut, dins els moviments socials, nombroses agressions a dones: agressions en el si de la parella, violència psicològica en la convivència i agressions físiques i sexuals dins d'un espai polític..., en les que en cap cas l'agressor ha rebut cap resposta. En un altre cas recent dins el context polític de Barcelona, una dona del nostre col·lectiu ha sofert una agressió dins la seva pròpia casa per un habitant de la mateixa, que és un entre tants. Aquest subjecte es passeja tranquil durant setmanes, aliè a qualsevol moviment que es pogués estar coent per part d'ella, ja que -angelet- ni tant sols era conscient d'haver fet res dolent... Però s'equivocava. Ella va voler fer-ho públic i plantejar-lo en un gran col·lectiu, amb ell present, proposant la seva marxa immediata. No solament perquè el que va esdevenir és una agressió envers ella, sinó perquè és una qüestió política i col·lectiva de primer ordre. I aquell col·lectiu pren la decisió de que el citat subjecte ha de marxar de la casa per una qüestió col·lectiva i política.

Nosaltres valorem positivament una cosa, i és que fa molt, molt de temps

que no veiem reaccionar així a una dona, ni a un col·lectiu, tenint en compte les dificultats i els obstacles que habitual i sistemàticament trobem per gestionar grupalment aquestes situacions.

En un inici, ens sentim molt satisfetes de que aquesta agressió no hagués sigut silenciada com tantes altres i obtingués una resposta. En aquest sentit, aquest cas és una excepció. Malgrat això, a partir d'aquí van succeir moltes altres coses, canvis de discurs, de posicions i decisions. Amb el pas del temps, el que en un inici va ser considerat polític va acabar relegat al terreny dels conflictes personals. Set mesos després, es va prendre la decisió de que el subjecte tornés als espais públics de la casa, que funcionen com a centre social. Més enllà d'aquesta qüestionable decisió, el que ens sembla greu és el procés pel qual s'arriba a aquest resultat, en definitiva semblant a tants altres.

Que els grups (encara que una minoria) tractin de buscar una resposta envers els casos de violència que es produeixen en el seu si suposa un pas cap endavant cap a la reflexió, la gestió col·lectiva i l'erradicació de la violència. Però notem que en línies generals, i a causa de la manca de profunditat i sensibilitat a la que ens referiem, les respostes que se solen donar des de col·lectius mixtes, al nostre entendre, ni s'apropen als mínims exigibles, i sovint sofreixen d'alguns problemes de base que desvirtuen el procés.

Parlarem aquí de tres d'ells que ens semblen particularment greus:

- El primer, més recurrent i més influenciat pel tracte *mainstream* de la matèria, és el de donar als casos de violència contra les dones un tractament de problema privat i personal, a ser resolt entre dos. Quan el que es denuncia com a agressió s'enfronta com una qüestió personal on intervenen emocions, o es llegeix com un assumpte turbi on no hi ha una veritat, sino dos experiències molt diferents d'una mateixa situació confosa, etc,. Llavors, perdem la possibilitat d'intervenir políticament, que és per fi del que es tracta quan parlem de violència masculista.

Hi ha fins i tot formes de traslladar l'assumpte a un pla personal dins d'una gestió col·lectiva. Per exemple, quan es planteja qualsevol feina del col·lectiu com a feta *per i per a* la "víctima", en comptes d'una tasca que el col·lectiu necessita per a si; quan la intervenció del grup es planteja com una forma de mediació entre "les parts afectades"; o quan es defineix el problema com un

assumpte particular del col·lectiu a ser resolt de portes endins, o el que és el mateix, la versió grupal de *els draps bruts es renten a casa*. És a dir, col·lectivitzar no és condició suficient per a fer política.

Quan prenem decisions o posicionaments polítics, sempre està la possibilitat de rebre crítiques i entrar en discussions. De fet són molts els debats que segueixen oberts dins dels moviments socials a Barcelona. Però resulta que davant les situacions de gestió col·lectiva de violència contra dones, s'aixequen muralles contra les opinions, crítiques i plantejaments externs; s'intenta mantenir costi el que costi fora del debat col·lectiu. Què és el que succeeix? Per què tanta por al debat? No serà fòbia malaltissa a les feministes? O és que ni tant sols li estem donant la categoria d'assumpte polític?

- El segon problema de la gestió dels col·lectius no feministes de casos de violència contra les dones consisteix en treballar a partir de l'enganyós esquema víctima-agresor, propi de la crònica de successos. D'acord amb aquest, hi ha un agressor, que és l'home dolent, el monstre, l'excepció; i una víctima, la que necessita auxili. Quan el que ha d'ocupar el primer paper és un colega o company, tenim molts problemes a l'hora de “penjar-li l'etiqueta”, i por a “demonitzar-lo”, perquè a més aquest esquema es planteja com un judici integral sobre la persona. Però, anomenem/diem les coses pel seu nom: agressió és el que descriu el fet, agressor és el que la comet. Fer això no hauria de ser un obstacle insalvable ni tampoc una opció reduccionista que negui altres facetes que pugui tenir una persona. Els eufemismes i relativismes són una drecera lingüística per a què l'entorn de l'agressor i ell mateix se sentin més còmodes amb el relat dels fets, però per això mateix no ajuda a canviar ni la realitat de la convivència ni la consciència respecte als fets.

Per la por a anomenar les coses pel seu nom pretenem trobar “altres explicacions” o fins i tot justificacions, del tipus “estava borratxo/drogat”, “ella s'estava insinuant, o s'ho estava buscant”, i també a qüestionar el grau de responsabilitat de l'agressor sobre els seus actes, i així un llarg etcètera. Com a conseqüència de la inoperància de l'esquema, solem perdre'ns en judicis pormenoritzats dels fets, com si allà residís la solució. Es trasllada la discussió a factors externs o a detalls morbosos dels fets en comptes d'abordar-ho des de la comprensió de l'estructural de la violència envers les dones i la necessitat de conservar una tensió i atenció constants per a no reproduir-la. Si no, ¿perquè

quan el cas concret ens toca d'aprop, els principis que en unes altres circumstàncies serien inqüestionables s'esvaeixen?

El segon paper dins aquest esquema se li atribueix a la dona agredida, amb el que se la situa en una posició d'incapacitat: tot el que digui o faci la "víctima" serà llegit en clau de reacció emocional, nerviosisme, impulsivitat e indefensió. Les actituds paternalistes i proteccionistes envers la que ocupa el rol de víctima obstaculitzen la seva participació en un pla d'igualtat en el procés col·lectiu.

Llavors, reconèixer l'estructuralitat de la violència masclista és començar a crear les condicions necessàries per evitar-la, i per últim responsabilitzar-nos quan succeeix en el nostre entorn. Però sovint això no es dona perquè assumir aquesta responsabilitat és obrir-li la porta a la possibilitat de reconèixe'ns en les sabates de l'agressor, el que dona peu a lamentables estratègies de corporativisme masculí, en el que els companys guarden silenci per por a que els seus caps rodin junt amb el del que està sent assenyalat obertament en aquell moment.

·Per últim, en la pràctica de la gestió col·lectiva d'agressions contra dones trobem una jerarquització d'interessos tàcita, i en conseqüència una subordinació de tot el referent a nosaltres. Quan el que es prioritza per damunt de tot és el consens, en un grup on més de la meitat no ténen ni tant sols una reflexió pròpia prèvia i el discurs del qual passa per simplificacions precuinades pròpies de qualsevol telenotícies, i a més aquestes opinions es posen a la mateixa altura que discursos fonamentats i sensibilitats desenvolupades a partir d'un treball previ, llavors, ens deixem arrossegar per la tirania del mediocre, que aconseguirà desvirtuar els arguments i rebaixar el discurs a un nivell de mínims. Encadenar paraules grandiloqüents no significa articular un pensament el·laborat.

Passa que, per començar, només hi ha una decisió política possible, i és que l'agressor desaparegui de tots els espais comuns, sense mitges tintes. Però la prioritjació del consens per la por al conflicte també implica que, davant el repte de prendre una posició política com a col·lectiu, no hi haurà lloc per diferents postures que són irreconciliables i excloents entre si al voltant d'aquesta decisió, per molt bé o malament argumentades que estiguin. Intentar consensuar-les ens porta irremediablement a punts morts d'estancament sense

poder arribar ni tant sols a aquests mínims.

El consens aquí exposat compleix dues funcions: mantenir certa cohesió en el grup i donar la il·lusió de legitimitat a les decisions. Davant el risc de conflicte s'aguditzen els rols de gènere preestablerts, que per les dones significa cumplir el paper de mediar, pacificar, comprendre. Paradoxalment ens trobem amb que altres dones actúen prioritant l'unitat del col·lectiu i el consens mediocre, com si l'agressió a una de nosaltres no fos en realitat problema de totes. Això es al seu torn posa de manifest l'arrelades que estàn les formes heteronormatives en el nostre fer: la definició del que és públic i polític es fa d'acord amb els cànons de l'universal masculí, i així les dones asumim discursos construïts en aquesta clau i posats al centre sota aquesta lògica i deixem de polititzar qüestions que ens afecten per no aburrir o donar la nota, perpetrant la necessitat d'aprobació de la mirada masculina i les formes de relació entre sexes. Un altre cop ens venen la moto i ens dediquem a cooperar per a que res canviï.

En definitiva, què farem al respecte de tot l'exposat? El pitjor del sexisme es reproduïx en els moviments socials, però no estem assumint les responsabilitats col·lectives per fer una gestió adequada de la violència de gènere. Com vénen dient le feministes des de fa dècades, és necessari fer polítiques les qüestions que ens afecten a les dones, i no solament de paraula ni com a "coletilla". Si apostem pels col·lectius mixtes, col·loquem aquestes qüestions al centre donant-li's l'importància que ténen. i és evident, doncs, la necessitat d'espais no mixtes i col·lectius feministes, així com de recollir el treball i les aportacions que aquests grups venen fent.

Per finalitzar, els col·lectius que assumeixen gestionar una situació de violència de gènere han de fer públic el seu posicionament i permetre el debat per a que serveixi de precedent i que així es produeixi una acumulació d'experiències (no partir sempre de zero). Del contrari, estem privatitzant, restant transcendència i practicant pseudo política d'autoconsum.

LasAfines